

АНЪАНАВИЙ ХОНАНДАЛИК

БОЛАЛАР МУСИҚА ВА
САНЪАТ МАКТАБИ УЧУН
ЎҚУВ ДАСТУРИ

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Ўзбек мумтоз мусикаси, халқ қўшиқ ва ашулалари халқимиз маънавий маданиятининг ажралмас қисми бўлиб, улар асрлар оша бизгача етиб келган. Ёшларимизни мана шу меросга бўлган муҳаббатини шакллантириш таълим муассасалари, хусусан, ихтисослаштирилган болалар мусика ва санъат мактабларининг асосий вазифаларидан биридир.

Мутахассислик (Анъанавий хонандалик) дарси – болалар мусика ва санъат мактабларидаги анъанавий хонандалик йўналишининг асосий дарси ҳисобланади. Анъанавий хонандалик дарсининг асосий мақсади – ўқувчиларнинг табиий қобилиятларини миллий, мумтоз қўшиқ ва ашулалар, бастакорлар асарларини ижро этишга ўргатиш орқали уларда шунга хос билим ва кўникмаларни шакллантириш, миллий мусика намуналарини ўрганиш асосида уларни эстетик дунёқараши ва дидини тарбиялашдан иборатдир.

Болалар мусика ва санъат мактабларида анъанавий хонандалик машғулоти яқка дарс шаклида ўтказилади.

Ўқувчилар ҳар ярим йиллик давомида 4-6 та мумтоз, халқ қўшиқлари, бастакорлар асарларини ўрганиб, ярим йиллик якунида бу асарларни мустақил равишда, жўрнавот жўрлигида ижро этиб беришлари лозим.

ЙИЛЛИК ТАЛАБЛАР

Анъанавий хонандалик ҳақида тушунча бериш, қўшиқ ижро этишнинг асосларини ўзлаштириш, нафасни тўғри ишлатиш кўникмаларини ўрганиш, сўзларни тўғри талаффуз этишга эътибор бериш. Овозни созлаш ва машқларини ўтказиш.

1. Яллама ёрим	Ўзб.х.иждидан	6. Ўзбекистон гулзор	
2. Наҳори нашта		7. Даврон сурайлик	Б.Мирзаев
3. Онажоним	Д.Зокирова	8. Ҳай лола	
4. Омон ёр		9. Лолача	
5. Чаман норингдан		10. Ўзбекистон диёрим	Ш.Салаев

1-СИНФ ТАЛАБЛАРИ

Овозни созлаш, нафасни тўғри ишлатиш кўникмаларини ўрганиш. Қўшиқ ижро этишнинг асосларини ўзлаштириш. Қўшиқ (ашула) сўзларини тўғри талаффуз этишга эътибор бериш.

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. Устозлар	13. Ўзбекистон гулзор
2. Лайлак келди	14. Китоб менинг дўстимсан
3. Офтоб чиқди оламга	15. Гунафша
4. Чори чамбар	16. Олма, Куз
5. Оқ теракми, кўк терак	17. Тойчоғим
6. Бинафша	18. Арча қўшиғи
7. Онажоним	19. Капалак
8. Турналар	20. Баҳор
9. Ҳақкалакам ўйнасам ман	21. Ҳалинчак
10. Ҳей, лола	22. Ҳай ёр-ёр ёрингман
11. Яллама ёрим	23. Ватан Э. Рахмон шеъри. К.Отаниёзов
12. Читтигул	мусикаси

2- СИНФ ТАЛАБЛАРИ

Халқ қўшиқларини тўғри ижро этиш йўллари, ижрочилик хусусиятлари, халқ қўшиқчилиги мактаблари ва таниқли хофизхонандалар тўғрисидаги асосий маълумотлар билан танишиш.

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. Дарё тошқин	11. Наҳори нашта
2. Чаманнорингдан	12. Қандай гўзалдир
3. Қизгина	13. Ўзбекистоним
4. Бойчечак	14. Ойижон
5. Эй нозанин	15. Айлансин ёр айлансин
6. Чаман ичра	16. Дурси-дурси
7. Эй сарви равон	17. Ёшлик
8. Наманганни олмаси	18. Эй воҳ санам
9. Она қўллари	19. Кўзларимнинг қароси Ватан
10. Сумбула	20. Достонлардан парча

3- СИНФ ТАЛАБЛАРИ

Халқ қўшиқларида учрайдиган безак (нола, қочирим, тўлқинлатиш) лар ижро асосларини ўзлаштириш. Муайян чолғу ва ансамбл жўрлигида қўшиқ куйлашни ўрганиш. Бу ёшдаги болаларда физиологик ҳолатига қараб организмдаги анатомик ўзгариш оқибатида овозда сезиларли ўзгаришлар пайдо бўлиши мумкин(мутация). Баъзи болаларнинг овози йўғонлашиб боради ва хасталик пайдо бўлади. Бу даврни “раста” даври деб атаймиз.

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. Фарғонача жонон Муқимий мураббаси	11. Офарин
2. Ўйнайлик омон	12. Ёлворма жоним
3. Соқие (Отма мени тошлар билан)	13. Ёшлик
4. Ялла жоним	14. Омон ёр
5. Лаъли бадахшон	15. Сафти суворий А.Навоий ва Машраб ғазаллари. Халқ куйи
6. Яшнар баҳорим	16. Савти мискин А.Навоий ғазали. Халқ куйи
7. Гулёр (Фабрика)	17. Савти суворий Фузулий ғазали. Халқ куйи
8. Мавриги	
9. Диғажон	
10. Олмача-ю олмача	

4- СИНФ ТАЛАБЛАРИ

Юқорида айтилганидек бу ёшдаги болаларда ҳам ўсмирликка ўтиш даври (мутация) кечади, овозда яққол ўзгариш сезилади. Бу давр ҳам **премар** ҳудуд яъни “раста” даври дейилади. Овозни сошлаш машқларини мустақил равишда амалда қўллаш лозим. Нисбатан содда катта ашула йўллари асосларини ўрганиш.

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. Даврон сурайлик	Х.Раҳимов мусикаси, Б.Мирзаев шеъри
2. Ўзбекистон диёрим	Ш.Салоев мусикаси, А.Бобожон шеъри
3. Дугоҳ Ҳусайин	Дилафгор шеъри
4. Дугоҳ Ҳусайин	Хислат мухаммаси
5. Устозлар	Ғ.Рўзиев мусикаси, П.Мўмин шеъри
6. Болангиздурман	Т.Махмудов мусикаси, П.Мўмин шеъри
7. Ёввойи тановар	Халқ куйи ва шеъри

8.	Сокиномаи баёт	Навоий ғазали
9.	Олмача анорингта балли	Халқ куйи ва шеъри
10.	Токай	Увайсий ғазали, К.Жабборов мусикаси
11.	Фигонким	Фурқат ғазали. Халқ куйи
12.	Сўлим	Фурқат ғазали И.Икромов мусикаси
13.	Садри гусванд	Огоҳий ғазали.Халқ куйи
14.	Оразибон	Лутфий ва Огоҳий ғазаллари Хоразм Дугоҳ мақомида
15.	Келдим	Ошиқ ғариб ва Шохсанам достонидан
16.	Давра қўшиғи	Ғ.Ғулом шеъри. С. Юдаков мусикаси
17.	Фарғона тонг отгунча	Ҳазиний ғазали. М.Муртазоев мусикаси
18.	Нақши наво	Машраб ғазали. Халқ куйи
19.	Куйла дилкаш дуторим	С.Калонов мусикаси, З.Обидов шеъри

5- СИНФ ТАЛАБЛАРИ

Аввал ўтилган мавзуларни такрорлаш ва мустаҳкамлаш. Ўзбек халқ кўшиқчилигидаги мавжуд йўналишларни бир-биридан фарқлай олиш. Таниқли халқ хофизлари, бастакорлар, бахшичилик ва дostonчилик мактаблари намоёндаларининг ижодлари ҳақидаги маълумотларни ўзлаштириш. Организмнинг физиологик ҳолатига қараб овозда йўғонлашиш(мутация) яққол сезилади ва ўзгаришлар пайдо бўлади. Овозни шакллантирувчи машқлардан фойдаланиш лозим.

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1.	Савти калон сокиномаси	Рост мақомидан
2.	Мўғулчаи дугоҳ сокиномаси	Дугоҳ мақомидан
3.	Диёримсан	К.Жабборов мус. Хабибий шеъри
4.	Қаландар I	Муқимий муҳаммаси
5.	Ғамзасин	Фузулий ғазали. Р.Турсунов мусикаси
6.	Куйгай	Ю.Ражабий мусикаси Ҳ.Олимжон шеъри
7.	Хажрингда эй ёр	Ш.Шожалилов мусикаси, Ҳислат ғазали
8.	Ялли, ялли	Навоий ғазалига Ю.Сарёми муҳаммаси
9.	Қаландар IV	Муқимий ғазали
10.	Қаландар V	Муқимий ғазали
11.	Баёт-1	Ўзбек халқ кўшиғи
12.	Баёт-2	Ўзбек халқ кўшиғи
13.	Баёт-3	Ўзбек халқ кўшиғи
14.	Кошки	Ю.Ражабий мусикаси
15.	Шитоб айлаб	Навоий ғазали
16.	Кўзаларингни яширма	Б.Алиев мусикаси.Р.Ниҳоний ғазали
17.	Тортадур	Чархий ғазали. И.Икромов мусикаси
18.	Дугоҳ	Лутфий ғазали. Халқ мусикаси
19.	Сокиномаи муғулчаи дугоҳ	
20.	Насри хижоз	Шеъротий ғазали. Халқ куйи
21.	Сояий	Муқимий ғазали. Халқ куйи

Шашмақомдан туркумлар, Фарғона-Тошкент мақом йўлларида наъмуналар.